

קול צופיד

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקהל פקודי - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : ויקהל פקודי

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

נקיון החמץ בשבת שהוא ערב פסח

בכל חג וחג צריכים להקהל ללמוד את הלכותיו בפרשה כתוב (שמות לה, ד-ד) "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". הפשט הפשוט במה שהתורה כותבת 'לעשות אותם' הביאור בעשיית מלאכת המשכן. ומביא רש"י (ד"ה ששת ימים) "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת שבת לומר שאינו דוחה את השבת". כלומר שהתורה מלמדת אותנו שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת. ועיין באורך באור החיים הקדוש על פרשת כי תשא פרק ל"א פסוק ט"ז "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", ושם הביא פירושים רבים על המילה לעשות כי למעשה שבת היא שביתה ממלאכה, אי עשיה, ועיין שם באורך. וכן כאן בפרשה האריך להסביר את המילה "אשר צוה ה' לעשות אותם", ועיין כמה פירושים. אחד מהם מה שכתוב בילקוט שמעוני על הפרשה. רבותינו בעלי אגדה אומרים: מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה 'ויקהל' אלא פרשה זו בלבד. אמר הקב"ה: עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניך רבים הלכות שבת כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת וכו' מכאן אמרו, משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשים הלכות הפסח בפסח וכו'. וזה מחוץ לתקנת חכמים ששואלין ודורשים ל' יום לפני החג בהלכות פסח (ועיין בהגרי"א סי' תכט, ס"ק א). וא"כ יצא הפירוש שהקב"ה אמר למשה להקהיל קהילות וזה לעשות.

קדושת עם ישראל בלומדם הלכות החג הגמרא מביאה את תאור מעמד לימוד ההלכות בכל חג וחג, כיצד היתה מעלתם של עם ישראל, וקדושתם בקרב כל הגוים. שם הגמ' אומרת ש'אבירי לבי אלו הגוים'. והביאור, שבזמן חז"ל כשהיו מתקבלים ללמוד את הלכות החגים, היו כל כך הרבה אנשים שלא הספיקו להם בתי מדרשות גדולים ככל שהיו, אלא היו יוצאים למרחבי השדות והיו מתיישבים שם על הקרקע לשמוע את השיעורים. והגמרא ממחישה את ריבוי המשתתפים בכך שאומרת, שכאשר היו קמים ממקום ישיבתם על הקרקע, והיו מנערים את האבק שבבגדיהם, היה האבק מגיע מארץ ישראל - שם שמעו את השיעורים - עד לבבל הרחוקה. ועוד היה המעמד נורא ונשגב, שכאשר היה הרב דורש בהלכות החג, היה עמוד אש יורד מהשמים. והיו מתאספים פעמיים בשנה באדר ובאלול. (עיין ברכות דף יז, ב ורש"י ד"ה שבחא; ותוס' ד"ה תרי זימני; וב"מ פו, א שהיו באים לשמוע שנים עשרי אלף גברים).

מקור הדין להדחת כלים בשבת הגמ' (שבת קיח, א) דנה בעניין הדחת כלים בשבת שאינה מותרת אלא לצורך השבת בלבד ולא לצורך החול. מביאה הגמרא ברייתא, "ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית. שחרית, מדיחן לאכול בהן בצהרים. בצהרים, מדיחן לאכול בהן במנחה. מן המנחה ואילך שוב אינו מדיחן". ובאר רש"י (ד"ה שוב) "דאין הדחה זו אלא לחול". כלומר שכל עוד הוא מדיח כלים על מנת להשתמש בהם בשבת, אם זה לצורך סעודה שניה או שלישית, מותר, שכן הוא מכין את זה לשבת עצמה. אבל לצורך החול, כגון אם מדיח את הכלים מסעודה שלישית ומעלה ששוב לא יאכל בהם בשבת זו, לא יכול להדיח, שזה מכין לחול.

סידור השולחן לליל הסדר בשנה זו ונוכל ללמוד מכך, שלא רק לעניין הדחת כלים יש איסור, אלא לכל דבר, כגון: להציע מיטות, "מציעין מיטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת" (משנה שבת קיג, א). ואין להכין שום דבר בשבת אלא לצורך השבת בלבד. ויוצאת לנו מכאן הלכה שיש בה נפקא מינה לשנה זו ששבת הוא ערב פסח. שכן השנה שעבר פסח חל להיות בשבת, לא נוכל להכין מוקדם לקראת ליל הסדר של ליל פסח שום דבר, שהרי נגמרא זו לומדים שאסור לעשות שום מעשה בשבת שלא לצורך השבת עצמה, ואפילו אם זה לצורך יום טוב, שכן אין שבת מכין ליום טוב. וכך כותב מרון ה'בן איש חי' (צו, ראשונה, הלכות ערב פסח שחל בשבת הלכה ז) בעניין זה, "סידור השולחן לצורך הלילה לא יעשה אלא אחר חשכה, דאין שבת מכין ליום טוב. אך כיון שעבר בין השמשות, שהוא אחר קריאת המוגרב בשבעה דקים, מותר להכין לצורך הלילה". ואפי' אדם שישן בשבת ואומר כדי שיהא לי כח לימי החול - אסור, ואפי' בשבת זו אם אדם ישן ואומר שיהא לי כח לליל הסדר - אסור. אבל טוב לישון ולנוח בשבת, ואולם לא יאמר בפה ומותר רק לחשוב (עיין ספר חסידים סי' רסו; ומש"ב סי' רצ, ס"ק ד; ועיין בא"ח פרשת צו אות ז).

כל כלי שלא משתמש בו אסור בהדחה הרמב"ם (הלכות שבת פרק כז, הלכה ז) כותב בעניין הדחת הכלים: "ואסור להדיח קערות ואלפסין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן, אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת. אבל כלי שתיה כגון כוסות וקיתונות מותר להדיחן בכל עת שאין קבע לשתיה. ואין מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן למוצאי שבת, אבל מציעין מלילי שבת לשבת". גם בשו"ע (סי' שכג, סעי' ו) פסק כן, כמו הרמב"ם וכמו מקור הדין בגמרא. ומוסיפים המש"ב (ס"ק כח) והכף החיים (שם ס"ק מא-מב), שאין זה גזירה שדוקא מסעודה שלישית לא ידח, אבל בליל שבת מותר או בבוקר מותר, אלא מה שאסור הוא דוקא באופן שבאמת לא יצטרך יותר, ובדרך כלל עד סעודה שלישית צריכים עדיין את הכלים בבית. ולפיכך, אם יודע שלא יצטרך עוד לאלו הכלים, אסור להדיחן משום טורח. ולהיפך אם יודע שיצטרך להן, כגון שרוצה לאכול עוד פעם אחת, אפילו אחר סעודה שלישית גם כן מותר.

לדוגמה אם אדם מזמין לביתו בליל שבת עשרים אורחים, מה שמצריך להשתמש בסט מלא של ארבע צלחות, הרי לך שמונים צלחות רק לאכילה, ועוד כלי הגשה וסכו"ם וכל השאר. ובשבת בבוקר מאחר זה לא יהיה בבית אלא מתארח לסעודת שחרית עד הערב בבית אחר, כך שלא יצטרך כלל כלים לשבת זו. ובדאי שאסור להדיח את הכלים בליל שבת או ביום שבת בבוקר שאין לו בהם צורך לשבת זו, ואין זה אלא מכין משבת לחול.

דין זה הוא ברור, אולם אם המארח הנ"ל שיש לו בליל שבת שמונים צלחות להדיח, ולמחרת ביום שבת אין לו אורחים אלא הוא ואשתו בלבד ואין צורך בשמונים צלחות וסכו"ם, ו"א: שאסור להם להדיח רק צלחות שהם צריכים לאותה שבת ולא יותר. וי"א: שאין להגבילם אלא ירחצו את כל הצלחות, ולמחרת יבחרו מהם מה להשתמש (עיין כה"ח שם ס"ק ט"ל, וס"ק מ' ואפשר שזו מחלוקת בין הרמב"ם להראב"ד לקמן).

ישוב דברי הרמב"ם כדברי הראב"ד והנה ברמב"ם כותב שהאיסור הוא מפני שהוא כמתקן, שהכלי המלוכלך לא ראוי לשימוש, ועל ידי שמדיח אותו הוא מתקן אותו ועושה אותו ראוי לשימוש חוזר. וכותב עליו הראב"ד (שם על הלכה ז) "א"א כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול". הרי לנו מחלוקת יסודית אם זה משום מתקן מנא או מפני שטורח ומכין משבת לחול. ומיהו הרב המגיד כותב שאין מחלוקת בין הרמב"ם לבין הראב"ד אלא שניהם לדבר אחד כוונה, ומסביר את כוונת הרמב"ם, "שתיקן זה אינו אסור אלא מפני שהוא לצורך חול". גם במגדל עוז (שם ד"ה ואני אומר) מסביר שכונת הרמב"ם היא משום שמתקן כלי משבת לחול וכך כותב: "ומה לי כמתקן משבת לחול

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

ויקהל פקודי - תשס"א - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

והנה לצורך כך יש לארגן בכל מקום תפלה מוקדמת עם הנץ החמה, שכן אם ירצו להתפלל כמו אותם הנוהגים להתפלל בשעה 8:00 למשל, לא יוכלו לאכול חמץ אחר התפילה. (וכבר שאל שאלה זו הרב ענתבי מה יעשה חזן שאומרים לו להתפלל מאוחר).

על כן, צריכים להתפלל מוקדם כדי שיוכלו לאכול פת כדין, ואם לא מתפללים בנץ החמה לפחות יתחילו 'הודו' בשעה 6:00, ואפילו שאפשר לשבוע מבשר ודגים, הם אינם מועילים במקום פת, וכן לא לכל אחד יש אפשרות לזה. (לפני כמה שנים הוחלט בממשלה להוריד את הסבסוד של המצות, אפילו שלא ביטלו את הסבסוד של הפיתות בשוק הערבי. ואמרת בזמנו לשר המסחר והתעשייה מר אריאל שרון שמוכרחים לבטל את הגזרה הזו שכן אין הוא שם לב לכך שהמצה היא המזון העיקרי של החג ולא כל משפחה יכולה להרשות לעצמה לאכול את רוב מאכלה מדגים בשר ועופות כשאוכלים רק מעט מאוד מצה, אלא אוכלים הרבה מאוד מצות וצריכים לסבסד כבכל שנה, ושר האוצר דאז מר משה ניסים סידר לבטל את העניין בחוכמה) גם אם רוצה לקבוע את סעודתו על עוגיות כשרות כדין מקמח מצות אפוי וטחון, הרי צריך לאכול כ- 250 גר' מהעוגיות, וקשה הדבר לקבוע סעודה על עוגיות כאלו שכבדות מאוד לעיכול, ולא כל אחד מסוגל לזה, לכן תקנו לשייר חמץ מזון שתי סעודות ולאכול מוקדם לפני זמן איסור חמץ. (עיין ב"י סי' תמד).

לטאטא ריצפה בערב פסח שחל בשבת
"לאחר האכילה יכבדו המקום שאכלו בו משום אילו פירורים שנפלו וישליך הזבל לרשות הרבים ולא יניח הזבל באשפה שבחצירו" (בא"ח אות ג).

כתוב במש"ב: "טוב שיכבד אותם אחר כך בביתו על ידי גוי, ואם אין לו גוי יכבד בעצמו על ידי שינוי בגד" (שם סי' טו, וכן עיין בכה"ח שם סי' לב). הב"י הביא בהל' שבת (בסי' שלז) דעת י"א: שלא יטאטא במטאטא אלא בבגד.

ואומר הב"י: שדבר זה אינו מובן, שהרי אם כל הטעם הוא משום אשווי גומות מה לי מטאטא מה לי בגד, הרי התוצאה היא אותה תוצאה, וע"כ דחה סברא זו (ועיין בכה"ח שם סי' טז שהביא עוד פוסקים הסוברים כדעת הב"י, ועיין לביאור להלכה שם מה שכתב בדעת הגאון ושאר פוסקים כנ"ל).

הרמב"ם כותב בהלכות שבת (פרק כא, הלכה ג) וז"ל: "ואסור לכבד את הקרקע שמא ישווה גומות אלא אם כן היה רצוף באבנים". משמע שלא משנה באיזה מטאטא מכבד את הבית העיקר שיהא מרוצף.

כתב השו"ע (בסי' שלז, סעי' ב): "אסור לכבד את הבית אלא אם כן הקרקע מרוצף. הגה"ה: ויש מחמירים אפילו במרוצף (מכיון שגוזרים מרוצף אטו שאינו מרוצף, או משום הרווח שבין רצוף לריצוף, ב"י שם) וכן נוהגים ואין לשנות. ומיהו על ידי אינו יהודי מותר, וכן על ידי בגד או מטלית או כנף אוזן הקליין. ואסור לכבד הבגדים על ידי מכבדות העשויים מקסמין שלא ישתברו מהן".

חייל הנמצא במחנה וישן באוהל שאין רצפתו מרוצפת, וכן לנוהגים בשבת זו לאכול בחוץ - לא יעזור לטאטא בבגד משום אשווי גומות. והפיתרון, שיכין דלי מלא בחול מערב שבת ויאמר שאינו מוקצה ושלוקחו להשתמש בו לכסות את הלכלוך, ואז ביום שבת כשרואה שיוריד חמץ, מכסה אותם בחול, ואחר יו"ט יבער אותם.

למעשה כיום, שרוב הבתים מרוצפים מותר לקחת מטאטא עם שערות רכות שאין חשש שישברו ואין חשש של אשווי גומות בפועל או אפי' אם ירצה לקחת בגד כמו שכתב המש"ב ובלבד שתהא הריצפה מרוצפת (וזה עדיף ממה שכתוב במש"ב וכה"ח שיבקש גוי שיכבד את הבית כי קשה לסמוך עליהם).

מה לעשות במטאטא הזה אחרי שטאטא בו, הרי בשערותיו נכנס חמץ? אפשרות אחת היא שאחר השימוש יזרוק אותו, אך אם אומר האדם לעצמו הרי קניתי את המטאטא הזה בשביל ערב פסח שחל בשבת אי"כ מה יעשה?

שבמשמעות לשון ר"מ ז"ל. "ומה לי טורח משבת לחול שמפרש הראב"ד שניהם לדעת אחת נתכוונו" (נעיין לרדב"ז ח"ה א' תקג שכותב כי הראב"ד בא לפרש את דברי הרמב"ם, ויש דיוק בלשון הרמב"ם שלא כתב "מתקן כל"י אלא סתם מתקן).

מאכלים כשרים לפסח וכלים חד פעמיים
אם רוצה אדם לבשל לסעודות שבת שחל בערב פסח, מאכלים שהם חמץ גמור כגון 'קובה' וכדומה, מתעוררת בעיה אודות החמץ שבישל אותו שנדבק בסיר במשך הבישול, ולמעשה, לא יוכל להדיח את הכלי שלא צריך אותו לשבת זו, ואין לו אפשרות לבערו יותר. על זה מרן כותב בשו"ע (הלכות פסח סי' תמד, סעי' ג) "אין מבשלין לשבת זה דיסה וכיוצא בזה, ואין עושין בו פת הצנומה בקערה.

עוד אומר מרן (שם סעי' ד) "אחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית, ינער המפה שאכלו בה, ויקנח הקערות באצבעו ויטמנם מן העין עם שאר כלי החמץ". כלומר, שאם נשאר בצלחת שיריים של חמץ, לא יוכל להדיח את הכלי, שיותר לא ישתמש בו בשבת, וזה מכין משבת לחול, על כן רק יקנח היטב באצבעו - משמע כלאורה שאין אפשרות להדיח (בחבורת שנוציא לאור בעז"ה יבואר דין המפה עם הפרורים על כל פרטיהם).

ואמנם הרמ"א כותב (על סעי' ג) "ואם עבר ובישל והמאכל דבוק בקדרה ואי אפשר לקנחו, יש להדיחו מעט להעביר החמץ". רמ"א זה הוא תמוה, כיצד הוא אומר שמותר להדיחו אפילו מעט, הרי כל הדחה זו היא לצורך חול עד אחרי פסח? וכדי ליישב את הרמ"א, כותב המג"א (סי' ח): "הכא מותר כדי להעביר את החמץ".

ובודאי שהטוב ביותר לעשות הוא לבשל לשבת זו אוכל כשר לפסח, וישתמש בכלים חד פעמיים בסעודות, ואחר כך יזרוק את כל הכלים, ובכך יוציא עצמו מענין של בישול חמץ ושל הדחת סירים וכד'.

ורבנו זלמן כותב בשולחן ערוך שלו (שם סעי' ח) וז"ל: "שהרי הדחה זו אינה לצורך שבת ואסור להדיח כלים שלא לצורך שבת כמו שנתבאר בסי' שכ"ג (כל זה הוא כותב מדוע לתתילה לא יבשל חמץ שידבק בסיר). ואח"כ ממשיך להסביר מה ההבדל בין הצלחות שפסק מרן שם סעי' ד' שיקנח באצבע כי שם אפשר לנקות ע"י קינוח באצבע בלבד. אבל בסיר שנדבק בו חמץ "שא"א לקנחם היטב שלא ינשא בהם מאומה מותר להדיחם בשבת כיון שיש בהדחה זו צורך מצוה להעביר החמץ מהכלי כדי לבערו". והוסיף, שאם אפשר לקנחם היטב "אסור להדיחם בשבת".

למדנו מכאן שאע"פ שאין להדיח כלים שאין בהם צורך שימוש בשבת, אם מדיחם להימנע מחמץ או לבער את החמץ - מותר, כי זה צורך מצוה. והכוונה שאח"כ אם יגיע זמן הביעור יעבור על 'בל יראה' וע"כ זה נקרא מצוה.

גם הגאון מוילנא אומר חידוש מעניין, שכל חמץ משעה חמישית הוא מוקצה בשבת ויו"ט, ולכן לא יוכל להרים אותו, אלא כופה עליו כל. וכמו שמצינו על מי שמוצא חמץ בביתו בתוך יו"ט שצריך לכפות עליו את הכלי שהוא מוקצה, שכן אין לו בו שום צורך בהרמתו. ואומרים על זה התוס' (פסחים ו ד"ה וכופה) "אי נמי הכא שרי משום דילמא אתי למיכליה". כלומר שמותר בשבת לקחת כלי ולכפות אותו על החמץ אף על פי שיש בו מבטל כלי מהיכנו, למ"ד שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, שהוא מאיסורי המוקצה בשבת וביום טוב, מפני שאם לא ישים את הכלי אנחנו חוששים שמא יבוא לאכול אותו, ומוטב לעבור על איסור דרבנן של מוקצה, ולא לעבור על איסור דאורייתא של אכילת חמץ בפסח. כמו כן נוכל להסביר שמותר להדיח את הכלי אפילו אם זה לא לצורך השבת, כדי שלא יבוא להחזיק בביתו את החמץ ויעבור בכך על איסור דאורייתא או החשש שמא יאכל אותו.

תפלת שחרית בשבת זו מוקדמת
בשבת זו שחל ערב פסח להיות בתוכה יש לגמור את אכילת החמץ מוקדם עד שעה רביעית, לספרדים עד שעה 8:38, ולאשכנזים 9:03.

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וִיקָהָל פְּקוּדֵי - תַּשְׁס"א - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

גומרים את ימי הפסח היה אומר לנו רב נחמן לכו תקנו שאור וחמץ מהגויים. אומרים על הגאון מוילנא שבמוצאי שמיני של פסח היה מחכה עד מאוחר ושולח את שמשו שיקנה בירה מהגויים והיה עושה הבדלה על בירה מחמץ משתי סיבות: האחת, זה נקרא "חמר מדינה" חשוב. וסיבה שניה, כדי להראות שאינו מחמיר ב"בל תוסיף". כיום אין באכילת מצה אחר הפסח בעיה של בל תוסיף מכיון שרגילים לאוכלה בכל ימות החול.

כלי חרס וכלי מתכות
הגמרא מביאה שם מחלוקת בין רב לשמואל. רב אומר: קדירות בפסח ישברו - אם לאדם יש סיר של חרסיה שאפה בו חמץ או צלחות חרסיה - כולם ישברו כיון שבלעו חמץ, ואין להם תקנה בהגעלה. אבל בכלי מתכת עושים הגעלה אחרי פסח. כי לדעתו גזרו גם על חמץ הבלוע בכלי (עיין למג"א שם ס"ק א, ומש"ב ס"ק ה, וכה"ח ס"ק ו).
שמואל אומר: לא ישברו אלא משהיה אותם לאחר זמנו ועבד בהו - תשמו אותם במקום מוסתר ולא תשברו אותם. כי חמץ אחר הפסח הוא רק מדין קנס ובבלוע לא קנסו. (ועיין ברש"י שם ד"ה רב, ובתוס' שם ד"ה אמר שמשמע מרש"י טעם אחר לסברת רב האוסר).

בשו"ע כתוב: קדירות של חרס שנשתמש בהם חמץ כל השנה משפּשפּם היטב וכו' ומותר להשהותם לאחר הפסח להשתמש בהם וכו'.
אומר המש"ב (שם ס"ק ב) וכף החיים (שם ס"ק ב): וה"ה שאר כלים שאינם של חרס אם אינו רוצה להגעילם ג"כ מותר להשהותם לאחר ניקוי יסודי. ולא נאמר רק בכלי חרס מותר להשהותם כי אין אפשרות להגעיל, אבל בכלי מתכות שיש אפשרות להגעיל או ללבן יהא אסור להשהות, אפילו אם משפּשפּם היטב, זה אינו כי הטעם הוא שבבלוע לא אסור ולא גזרו. ומ"ש השו"ע כלי חרס לא דוקא.

צלחת שהשתמש בה לחמץ ותלויה ליופי בביתו
אדם שיש לו צלחת יפה שאכל בה חמץ במשך כל ימי השנה ורוצה לתלות אותה לנוי וליופי. לדעת הב"ח שם אפילו אם מונח גבוה שא"א להגיע אליו רק בסולם אסור, ויש לסוגרם ולנועלם בחדר סגור. דעת הט"ז (שם ס"ק א) להתיר, דעת המג"א שם (ס"ק ב) המחמיר תבא עליו ברכה. וכן דעת המש"ב ס"ק ז, אבל כה"ח שם (ס"ק ו) כתב שטוב לחוש לסברת הב"ח ומסקנת כה"ח שם שהמחמיר תע"ב.

הצנעת כלי חמץ בפסח
כתוב בשו"ע: "ומצניען בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח וטוב לסוגרם בחדר ולהצניע המפתח".
וכתב כה"ח (שם ס"ק ג): כדי שלא ילך לשם כל הפסח כי החדר נעול (סברת ר"ז אות א). והוסיף שם אולי יבוא אורח שלא יודע שהכלים הם חמץ ויבא להשתמש בהם.
כיום רוב ארונות המטבח אין בהם מנועול כפי שהיה פעם. וא"א להרכיב מנועול מיוחד לזה. ומשמע שהצנעת המפתח כדי שאם יבא לפתוח, עליו לחפש את המפתח ובין כה וכה יזכור. ולפיכך לשים פתק בלבד שהמקום חמץ לא מועיל כי אין הוא צריך לחפש (עיין מש"ב שם ס"ק ח).
ועל כן, טוב להדביק את הדלתות בנייר דבק כך שלא בקלות אפשר יהיה לפתוח אותם ואם אפשר להצניעם במחסן עדיף.

וכתב המש"ב (שם ס"ק ו) וכן כה"ח (שם ס"ק ז): שאם לא שפּשפּם את הכלים לפני פסח והניח אותם בחדר סגור ונעול והצניע את המפתח אעפ"כ חייב לפתוח את החדר ולשפּשפּם בחול המועד, ואם נזכר אחרי פסח או שבחדר שהצניע אותם יש שם חמץ אז חייב לשפּשפּם אחרי הפסח, אפילו שאין בחמץ בעין כזית. וכה"ח הוסיף, שרק בחול המועד ינקה את הכלים ולא בשבת ויו"ט, ואסור אפילו אם מתכוון לבער את החמץ.

הפקעת מחירים
שמואל בא פעם לעיר שגר בה רב וראה שאנשים מוכרים את הסירים ואת צלחות החרסיה בערב פסח ביוקר, אמר להם: השוו זיבנייכו ואם לא

כתוב שינערו בבית שימוש ויראה שאין שם חמץ בין השערות. היום ישנם שני סוגים של מטאטא עם שערות רכות, מקל שמחברים למטאטא ע"י מסמרים, ויש שמברגים אותו עם המטאטא. מה דין העץ? אם תפרק את העץ מהמטאטא בשבת אתה עובר על איסור, ואם תחבר את המקל למטאטא חדש אתה בונה ואסור. על כן טוב שיקח את המטאטא הישן שמשמש בו כל השנה ויטאטא את הדירה עוד לפני שהחמץ יהיה מוקצה, ויזרוק אותו עם המקל שלו. ואחר כך יקח את המטאטא החדש שקנה וישתמש בו.
עכ"ז אם אין לו מטאטא חדש או שהשתמש בו מותר לנערו בנוחיות מחמץ שבו, ואם לא מצליח מותר לשטוף אותו במים. ועדיף שאדם ישים תחת השולחן מפת ניילון וכך כל הפירורים נופלים שם וניתן לעוטפם ולזרוקם בקלות. וכן ניח מפת ניילון גדולה על השולחן. ועדיף שלא יצטרך לנער את המפה.

מברשת שיניים
כתוב ב'בן איש חי' (פרשת צו אות ח): אדם שיש לו חורים בשיניים צריך בערב פסח לנקות היטב את שיניו, והוא מביא מעשה באדם שאכל בליל פסח ובחלומו אמרו לו שאכל חמץ בפסח, ובסוף התברר שהיה תקוע לו בתוך שיניו חמץ. מה יעשה אדם שיש לו שיניים עם חורים או בין שן לשן יש סדק, ביום שבת אחרי שגומר לאכול יחצוץ את שיניו שלא יהא לו חמץ בשיניו. ע"י קסמין "ואח"כ ירחוץ וידח פיו היטב וישפּשפּ שיניו באצבעיו".

מה הדין היום של מברשת שיניים? מהרמ"א משמע (שם שלו, ב): אדם לא ישתמש במברשת שיניים שמא ישברו קיסמיהן. אומר המש"ב (שם ס"ק יד): הרי זה מקלקל ולא מתכוון ואעפ"כ אסור לכתחילה. אומר הברכ"י (שם ס"ק א): שזה לא מלאכה ולא מתכוון וע"כ מותר ואין חשש שישברו. כיום רוב מברשות השיניים אינם עשויות שערות אמיתיות אלא מפלסטיק. אמנם צריך להזהר לא להשתמש במשחה בשבת אלא במי פה

אלא ישנה בעיה לאנשים שכמשפּשפּים את השיניים שלהם יוצא להם דם מהחניכיים, ואסור להם להשתמש במברשת, וצריך לקחת קסמין, וינקו בצורה איטית.
ישנם קסמים העשויים מפלסטיק, וישנם העשויים מעץ והם משוחים בשמן, יש לבדוק ששמן זה כשר לפסח.

אדם שנהג בכל שבתות השנה לא להשתמש במברשת שיניים ואפי' במי פה וגם לא יוצא דם מהחניכיים, האם מותר לו בשבת זו להשתמש במברשת באופן המותר כנ"ל או נאמר שהמנהג שנהג הוא כמו נדר וצריך התרה? למעשה, אינו צריך התרה כי הוא לא חושב לבטל את מנהגו בכל שבתות השנה אלא ביום שבת זה שחל בו ערב פסח כדי להינצל מחמץ או חשש חמץ ולכן הוא משתמש במברשת כנ"ל וע"כ מותר לו, ואנן סהדי שלא התכוון במנהגו גם על ערב פסח שחל בשבת.

המנקה את שיניו בשבת ערב פסח במברשת שיניים ובין השערות נשאר פירור חמץ, מחד - לשוטפה אסור כיון שמכין משבת לחול. מאידך - כמו שהתרנו לשטוף ולהדיח צלחת וסיר בשביל להימנע מאיסור חמץ והקלנו בזה למרות שבד"כ אסור, גם כאן אולי נתיר לשטוף במים להסיר את הפירור.

ועל כן, הטוב ביותר שאדם יקח מברשת שיניים שהשתמש בה כל השנה כולה ויקנה מברשת שיניים חדשה, ובערב פסח שחל בשבת אחרי שציחצח שיניו יזרוק אותה עם החמץ, ואז יוציא את המברשת החדשה. אולם אין לו מברשת חדשה מותר לו לשטוף את המברשת בכדי להוציא ממנה את פירורי החמץ, כמו שהתרנו לשטוף צלחות בשביל להימנע מאיסור חמץ בפסח.

בל תוסיף באיסור חמץ
כתוב בגמרא במסכת פסחים (דף ל): "אמר רבא כי הווינא בי רב נחמן כי נפקי שבעה ימי דפסחא אמר לן פיקו וזבינו מירא דבני חילא" - כשהיינו

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

וַיִּקְהַל פְּקוּדֵי - תַּשְׁס"א - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

כתוב ברמב"ם (פרק ז', הלכה ב'): אם יש לאדם בן קטן או בן גדול טפס
"אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים
ובלילה זה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחרות". אין זאת אומרת שחייב
אדם להביא לביתו בלילה פסח שפחה או עבד כדי להמחיש לבן הקטן או
הטפס, אלא כתב זאת כפי מה שהיה בזמנו. כיום המשרתים הזרים הם לא
עבדים ושפחות כפי שהיו אז, אולי הם רואים את עצמם כאדונים
לאדניהם.
ויה"ר שנוזה שנקריב קרבן פסח במועדו בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

אדרשנו לכו כר' שמעון - אל תפקיעו מחירים ואם תפקיעו אני אפסוק לכם
שמותר להשתמש בסירים האלה. אומרת הגמרא: שיפסוק להם, הרי
שמואל סובר שכלים הבלועים מחמץ אפי' כלי חרס מותרים אחר פסח?
אלא אינו רוצה לפסוק במקום שרב נמצא בו, והוא רק מאיים עליהם.
ומכאן, אלו המוכרים מצה שמורה מלאכת יד ואנשים רוצים לאכול מצות
של מלאכת יד. וישנם עדות שבאשכנז האוסרים להשתמש במצות מכונה
צריך שלא ימכרו ביוקר, כדי לאפשר לאכול ברווח ולא לחשוש לצמצם
באכילה כי זה עולה ביוקר.
וצריך לדעת שכשקונים מצה שמורה בקופסא שלוש מצות אינן מספיקות
לארבע כזיתות ואפילו לא לאדם אחד. אמנם יש מצות יד שבכל מצה יש
שיעור של ארבע כזיתות ומאלה מספיקה מצה אחת לכל נפש.

הגעת כל גדול
בזמנם היו הסכינים עשויים הניצב והלהב דבר אחד, היום הם עשויים
מחלקים, ברגים וכו'.
אומר הרמב"ם שאם לאדם יש סכינים כאלה מספיק הגעלה, וז"ל (פרק ו'
מהלכות חו"מ, הלכה כג'): "וכן הסכינים מרתיח את הלהב ואת הניצב
בכלי ראשון ואח"כ משתמש בהם במצה".
ובפוסקים כתבו: שאם יד הסכין מורכב מחלקים ומחובר על ידי מסמרים
או ע"י דבק אין להכשירו (עיין מש"ב תנא, ס"ק כג; וכה"ח ס"ק לו).
וצריכים לדעת שיש הבדל בין סכינים להכשירם לפסח לבין סכיני טריפה.
וכתב שם (בהלכה כו) וז"ל: "כלי ראשון שרצה להרתיחו בתוכו ולא מצא
כלי גדול ממנו כדי להרתיחו הרי זה מקיף לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ
וממלאהו מים עד שיגברו המים על שפתו ומרתיח המים בתוכו ודיו, ואחר
כך שוטף אותו ומשתמש בו למצה".
בגמרא במסכת ע"ז כתוב שיקח את הסיר הזה וישים בצק מסביב ולכן
שינה הרמב"ם וכתב "יעשה שפה של טיט מסביב" ושהמים יגלשו מעל
השפה מסביב לדוד (ע"ז עו, ב).
אומר המגיד משנה: טוב שיהא כלי שאינו בן יומו, ומזה אפשר ללמוד אם
יש הכרח להגעיל דוד מים חמים יש צורך ראשית לברר אם אפשר להגעילו
מחמת הברז שבקרקעית הדוד, וע"כ צריך לעשות שאלת רב.

משרתים גויים
יש תשובה בר"פ (ח"ב סי' נה): היום התקיים בנו "ועמדו זרים ורעו
צאנכם", וישנם עובדים זרים ולהם יש את הדרישות שלהם, בהודו היו
בעלי בתים שאין להם אפשרות לחיות בלי משרתים גויים. ויש שהמשרתים
היו יושבים בביתו של היהודי ואוכלים ממאכל של היהודי, ויש שנותנים
להם חדר מיוחד. מה עשו הגבירים בבומבי, לקחו את המשרתים האלה
ונתנו להם דמי אכילה לאכול תשעה ימים, ומזהירים אותם לא להכניס
חמץ בדירה של היהודים אבל 'אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר'. ויש
מהם אומרים לבעל הבית, מה יש לך אנחנו אוכלים בחדר המיוחד לנו, ע"כ
שואלים אנשי בומבי מה יעשו?
כתוב בשו"ע מותר לומר לעבד הא לך דינר ולך תאכל, אף שידוע שיקנה
אוכל חמץ, אבל לא יאמר לו צא תאכל ואני אשלם לבעל המסעדה (סי' תנ,
סעי' ז).
יש כאן שתי בעיות: אם הגוי קונה חמץ ואוכל בביתו של היהודי - יש חשד
שבעל הבית נותן לו חמץ, דבר שני, יש חשש שמא יפלו פירורים על השולחן.

נוכרי שנכנס לחצרו של ישראל ובצקו בידו אין זקוק לו, לא חייב להוציאו
מהבית (עיין פסחים ו).
בשו"ע כתוב (סי' ת"מ, סעי' ג): "אינו יהודי שנכנס לבית ישראל וחמצו
בידו וכו' אבל אסור להעלותו עימו על השולחן אפילו בהפסק מפה". ושם
כתוב 'חמץ' ולא 'בצק'. לפיכך העובדים במפעלים שאוכלים שם חמץ אסור
להם לאכול שם על שולחן אחד.
ופסק שם באורך, שאם יש להם חדר מיוחד יתן להם כסף לפני החג לקנות
אוכל והם קונים ואוכלים בחדרם בסתר, במצב שלהם מותר. אבל אסור
להם לאכול במטבח או בדירה וע"כ כיום שיש אנשים הזקוקים לסיוע
מעובדים זרים, צריכים להזהירם שלא יכניסו חמץ לדירה.

